

КÆМÆНДÆР, ДАН, Æ ХÆДЗАРÆ СУГЪДÆЙ ÆМА ДОН БА Æ СИНХАГИ КЪАПУНАБÆЛ КАЛДТА...

Эльчин САФАРЛИ, азербайджанска финсæг: «Цидæр æй, уæддæр нæййес раст кенæ æнæраст равзурст – ес, айдагъдæр дæхуæдæг ци равзарай, е æма уой фæстеугутæ. Е дин æй, аргъ искæнæн кæмæн нæййес, уæхæн дæхе фæлтæрддзийнадæ... Мах аци дуйнемæ æрбацудан айдагъдæр амонди туххæй. Айдагъдæр амондгун адæймаг æ алфамбулай парахат кæнуй хуарздзийнадæ...»

НОМЕРÆН

«ÆЦÆГДЗИЙНАДÆ ХЪАЗАРДÆР ÆЙ!..»

Нарти кадæнгити хъаппæ Иристони ке фæззиндтæй, еци гъудий сæрбæл федерæй ке дзурдта Жорж Дюмезиль, уомæй æ хæццæ кадæртæ арази нæ адтæнцæ. Уой фæдбæл номдзуд ахургонд æхуæдæг уотæ финста: «Зонун æй, мæ аци гъудитæ мухур кæнгæй, черкесæгтæ æма абхазаг æмбæлтти исмæстгун кæндзæнæн. Фал æцæгдзийнадæ хъазардæр æй: сæ бундори Нарти кадæнгитæ 'нцæ ирон...»

Уоди уæхæн федердзийнадæ, наукон æцæгдзийнади сæрбæлтау гъæддудзийнадæ ке 'вдиста, уомæ гæсгæ Жорж Дюмезили кадæ адтæй æма абони дæр æй бæрзонд æнæгъæнæ дуйней дæр. Уæлдæйдæр ба, Нарти кадæнгитæ сæ уодварни хæзнатæ кæмæн æнцæ, еци адæмти 'хсæн.

Æма ин абони æ рохс ном ке имисæн, уомæн нин хуарз равгæ ес – æ райгурдбæл 4 мартый исæнхæст æй фондз æма æхсæзинсæй анзи (1898-1986). Уой фæдбæл абони мухур кæнæн (4-аг фарсбæл) Нарти хæццæ баст фарстатæ зундгонд æртасæг, историон науки доктор, профессор Цибирти Людвиги уац.

Æ ФÆЛЛАНТÆ – ЗУНДИ ХÆЗНАДОНÆ

«Исати Мæхæмæт агъазиау ахургонд ке адтæй, æма æ ном æ наукон æскъæлтдзийнади фæрци наукон æмвæзæди æнæстæмæ ке байзайдзæнæй, уобæл дзубанди дæр нæййес. Уогæ «байзайдзæнæй», зæгъгæ, загъд бустæги раст нæй, растдæр уодзæнæй уотæ зæгъун, æма æнæстæмæ цæрдзæнæй айдагъ нæ фидибæстон нæ, фал дуйнеуон науки цардарæзти. Цæрдзæнæй, уомæн æма е ци бундортæ ниуагъта, етæ ахургæндтæн фæлтæрæй-фæлтæрмаæ уодзæнæнцæ зунди хæзнадонæ, развæндаг рохсгæнæг цирагы хузæн...»

Уотæ æнæгъæнæ дуйнæбæл игъустгонд ахургонд Исати Измаили фурт Мæхæмæти туххæй æ уацтæй еуеми финсуй æ зундгонд ахурдзаутæй еу – филологон науки доктор, профессор Тахъзати Харум. Æма уой хумæтæги не 'римистан – 5 мартый нæ номдзуд æмзæнхон Исати Мæхæмæти райгурдбæл исæнхæст æй финддæс æма цуппаринсæй анзи. Уой фæдбæл æрмæгутæ кæсетæ 4-8-аг фæрстæбæл.

Цæун райдæдта 1993 анзи мартый

0+

ДИГГОРÆ

№10 (882) 2023 анзи 25 мартый – кæрдæгæзмæлæни мæйæ

Аргъ 1 туман

АХСИАГ ГЪУДДАГ

ÆМГЪУДÆЙ РАЗДÆР ФÆЛВАРÆНТÆ

Цæгат Иристони дæр, куд æнæгъæнæ Уæрæсей, уотæ æмгъудæй раздæр райдæдта Еумæйаг паддзахадон фæлварæнтæ дæттунуи гъуддæг. Архайунцæ си 49 рауагъдони, сæ фулдæр æнцæ, фарæ фæлварæнтæ ка нæ равæрдта, етæ.

Уруссаг æвзагæй фæлварæнтæ дæттунуи æнцæ 25 рауагъдони, 17 – профилон математикæ æма æхсæнадæзонунæдæй, 14 – историйæй, 11 – биологийæй, 9 – химийæй, 8 – англисаг æвзагæй, 6 – информатикæ æма ИКТ-æй, фæйнæ 4 – литературæ æма физикæй. Æмгъудæй раздæр фæлварæнтæ дæтдзæнæнцæ 20 мартыйæй 19 апрели уæнгæ сæрмагонд нисангонд пункти Дзæуæгигъæуи 47-аг скъолай.

Ахурадæ æма науки министрадæ еугур фадуæттæ дæр исаразта, цæмæй Еумæйаг паддзахадон фæлварæнтæ æнæкълумпийæй рацæуонцæ.

Министради ахуради хуæрзгæдæдзийнади хайади разамонæг Дзлиати Альбинæ куд радзурдта, уотæмæй фæлварæнти архайæг специалисттæ цæттæдзийнадæ райстонцæ сæрмагондæй арæст еугуруæрæсеуон мадзали рæстæг.

Æмгъудæй раздæр фæлварæнтæ райдæдтонцæ географи æма литературæй, гъуддæгутæ куд конд цæунцæ, уомæ еудадзугон цæстдæрд ес ахурадæ æма науки министради 'рдигæй, ес си æхсæнадон цæстдæргутæ студенттæй. Фæлварæнти бæрæггæнæнтæ исбæрæг уодзæнæнцæ 3 апрели. Иннæ фæлварæн, уруссаг æвзагæй, уодзæнæй 23 мартый. Ахурадæ æма науки министради Еумæйаг паддзахадон фæлварæнти фарстатæ фæдбæл косуй комкоммæ бастдзийнади телефон: 59-49-40.

«ФАДУАТ – ЦАРДГЪОНГÆНÆГ ÆМА ГЪУДДАГ АРАЗÆГ!..»

Нæ бæсти æхсæнадон-политикон цардарæзти аци анзи æрцæуйнаг гъуддæгити 'хсæн бæлвурд бæрæг дарунцæ дууæ цауи.

Уонæй еу – нуриккон Уæрæсей æвзарæн системæбæл æнхæст кæнуй дæс æма инсæй анзи. Аци цау цæйбæрцæбæл агъазиау æма ахсиаг æй, уомæн ирд æвдесæн иссæй е дæр, æма Цæгат Иристони Сæргълæууæги сæрмагонд Указæй (хуæрзæрæги, 8 фев-

рæли нисангонд æрцудæй нæ республики æвзарæн системи косгити Бон). Бæрæггонд цæудзæнæй 19 октябри – еци бон 1993 анзи райдæдта Цæгат Иристони Центрон æвзарæн къамис аразуни куст. Абони нæмæ æвзарæн системи фæллойнæ кæнуй 3500 адæймагæмæй фулдæр, етæ уодуæлдæй архайунцæ 346 æвзарæн къамисей куст гъæугæ хузи райаразунбæл. Æма син профессионалон бæрæгбон нисангонд

ке 'рцудæй, е æй, сæ куст цæйбæрцæбæл ахсиаг æма арфиаг æй, уой æвдесæн.

Иннæ æрцæуйнаг цау – куд алли анз, уотæ бабæй нæмæ фæззæги, бæлвурддæрæй ба 10 сентябри рацæудзæнæй гъæлæскæнуйнади Еумæйаг бон. Еугур еци гъуддæгити фæдбæл æй нæ республики Центрон æвзарæн къамисей сæрдар Моргуати Жанни дзубанди.

«ДАВУЙ ИЗОЛМÆ Æ СОНТ СÆР ЕУНÆГДЗИЙНАДÆЙ И СИРД ДÆР...»

ИСАТИ Мæхæмæт алайнаг конгресси архайæг уогæй фæлладуадзæн рæстæги.

ИСАТИ Мæхæмæт айдагъ наукон æма æхсæнадон архайдæй нæ фескъуæлтæй, фал ма имæ адтæй литературон искурдиадæ дæр: финста аллихузон аййевадон уадзимистæ. Уой хæццæ ба ма дигорон æвзагмæ тæлмац кодта зундгонд финсгуги уадзимистæ дæр. Зæгъæн, æ фæрци дигоронау «исдзурдта» Владимир Маяковский æ зундгонд æмдзæвгæ «Ци 'й лæгъуз æма ци 'й хуарз?»-æй. Абони уой дæр мухур кæнæн Исай-фуртæн æхе финст æмдзæвгуги хæццæ.

Мадæмæ

Зæрди ку 'рбафтуис, мæ мадæ...
Цæстити размæ æвеппайди
Хорау ку 'рбастуй дæ сорæт,
Нæбал рауинун уæд рæстæгмæ
Мæхе, гъæунгæ ма хæдзæрттæ,
Адæми ма егъау горæт.
И сау цæститæ сæ ирд касти
Ку фæккæнунцæ дæу мæнгуиндæ
Идзулд, æнкъардæй, е кæугæй...
Зæрдæ байгъæлдзæг уй де 'дзулдмæ,
Æхе æрбалвасуй де 'нкъардмæ,
Кенæ байзайун сах лæугæй...
«Æмбаргæ уо, мæ хор, мæ радæ!
Ма уо де 'нæртти 'хсæн æгадæ!»
Райгъосун дин æдзох дæ дзурд.
Фæззæгъун мæ дзуаппи
Некæд байзайуй нæ гъуддаги
Фæстаг, æгадæй дæ фурт!

Ленинград, 1947 анз.

***

Мæ райгурæн, дæуæй
Имистон, цит, мæ зарти
Дæ цитгин ном фæрнæй.
Надтæ некæд иронхи
Дæ ном кодтон кадгин.
Адтæй дæ куст, дæ тонхи,
Де 'гъæлдзæгæй хайгин.
«Ирон фæндур» æрбайсгæй
Цагъта тæмæс Къоста.
Геуæрги æ бæрнæхстæй
«Ирæфи» зар кодта.
Етæ некæд иронхи
Нæ уагътонцæ, нæ, дæу.
Адтæн дæ куст, дæ тонхи,
Номдзуд Дзæуæгигъæу!
Ленинград – Лескен, 1947 анз

Еунæг

Давуй изолмæ æ сонт сæр
Еунæгдзийнадæй и сирд дæр.
Хонхæй рансонуй, цит, æхе,
Байзайгæй æнæ 'къай, сикъе.
Ледзгæй цæугæдон еунæгæй,
Ниууадзуй хуртæ бæгънæгæй.
Бæрзонд къæдзæхбæл и мæсуг,
Калуй æ реубæл цæстисуг,
Зæрдæ ку 'сунгæг уй хатгай,
Неке разæгъуй:
– «Ци кодтай?»
Еунæг æноси мæгурæй,
Мæгур алкæддæр,
еунæг æй...
Ленинград, 1948 анз.

***

Тæходуйтæ, зæрди хурфæ,
Уинун фæтгæ ку фæцайдæ!
Уæд абони мæн финсунтæ
Турхъæ-мурхъæй нæ гъудайдæ,
Нæ гъудайдæ
Дзурдæвзарæ –
Æнарæхсгæ куст равзарæ –
Зæрди хурфæн æ хузист
Æрцæйцудайдæ æрвист!

***

Æфсад æзнагмæ ку æмпурса,
Фæууы нифсхаст æма гъæддух.
Æрмæст фесафгæй æ туруса,
Никкæндзæнæй æзнаг уой пурх.
Уоййау лæг дæр æ царди бонти
Не 'ронх кæнуы некæд бунтон
Е 'гъдау, фæллæнттæ, фудæбæнттæ,
Кæцитæ 'нцæ уомæн æ ном.

Æмбалмæ

Кæд нæй не 'стæг æрвадæ,
Кæд нæй нæ тог æмхуз,
Еуæй магъæн – æ адæ,
Æмхуз зæрдæн е 'схуст.
Ленинград, 1948 анз.

***

Нурданти ма и дуйнебæл,
Уæхæн фæтгæ ку фæцайдæ:
Зæрди фæндон æнæдзæбæл
Æ нисанмæ ку тахтайдæ!

Ку тахтайдæ!
Тæхгæ маргъау!
Уæд абони мæ даргъ аргъау,
Фæрресунгæнгæй мæ сæр,
Нæ багъудайдæ мæн дæр.

***

Зæрди фæндон, сæри гъуди
Æрвистай нæ уæ дæ размæ,
Цубур рæстæгмæ – се 'мгъуди –
Нихъхæрдтайонцæ Кавказмæ,
Нæ Кавказмæ!
Мæ тæлæнтæ!
Кезугай дин мæ хабæрттæ
Кодтайонцæ, о, ме 'мбал,
Дæтгæй мæнæй мæ салан...

Владимир МАЯКОВСКИЙ

Ци 'й лæгъуз æма ци 'й хуарз?

Минкый биццеу æ бабай
ку рафæрсуй æ карз:
– Æргомæй мин,
цæй, зæгъай,
ци 'й лæгъуз æма ци 'й хуарз.
Римæхстæй си неци ес,
нæ цыгъинтæ цæй, игъосгæ
мæ дзуапмæ цæмæдес,
нихъхæл кæнетæ уæ гъостæ.
– Хæдзари сæр ку истонуй
бурдæн дунгæ, и мургъуз,
уæхæн рæстæг ка нæ хонуй
тезгъо кæнунмæ лæгъуз?
И уарун нур фæссабур æй,
ракастæй хор карз
зæгъдзинан мах хуæд цубурæй –
«нæ рæстæг æй хуарз».
Еу биццеуæн æ цæсгон
ку уа лæкъæрдæй хуæрз игъæнтс,
исхонун æй уой мæ бон

æцæгдæр лæгъуз æрмæст.
Ку уарза биццеу сапойнæ,
дæндæгутæ ку æхсна,
хуарз номæй ду уой исхонæ –
уæхæн биццеу æй хæзна...
Хиликъун биццеу кæстæртти
Ку æфхуæра æгæрон,
рахездзинан мах æ сæрти –
нецæмæн гъæуы æ ном!
Аци биццеу ба кæстæртæн
ниллæууы алкæд сæ фарс –
аргъ кæнунмæ ку æрхъæрдтæн,
исхондзинан уæд уой хуарз!
Дæ гъазæнтæ, дæ киунугæ
ку кæнай алкæд къуæхтæ,
ма дин уæд, биццеу, фургъигæ –
неке дин зæгъдзæй «хуарз дæ».
Косун берæ ку уарза
сæ хæдзари æнæзæу, киунугутæ ка кæса,
фæххонунцæ 'й хуарз биццеу.
Æ валинкитæ, къалостæ
ка кæдзос кæнуы алкæд,
некæд равдесгæй æ бостæ,
рауайдзæй уомæй хуарз лæг.
Баууæндæ ду мæнбæл:
хъибилау цъидих ку уа,
æнæгъдау æма дæнгæл,
рауайдзæнæй си тускъа.
И биццеу нæй нур мургъуз.
Ци нæ кæнуы карз –
базудта, ци 'й лæгъуз,
базудта, ци 'й хуарз.